

УДК 372.46:376.36

*Оксана Керик, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

ЛОГОПЕДИЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті розглядаються основні аспекти використання логопедичного тренінгу у корекційно-розвивальній роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення. Логотренінг розглядається як система тренувальних вправ у логопедичній роботі, яка спрямована на подолання мовленнєвих порушень. Розкрито можливості використання логопедичного тренінгу як засобу розвитку комунікативної діяльності дітей. Вивчаються основні психолого-педагогічні засади використання тренінгових занять із дітьми-логопатами та їх роль у формуванні соціальних навичок дітей.

Ключові слова: мовленнєві порушення, логотренінг, комунікативна діяльність, соціальні навички, тренінг, корекційно-розвивальна діяльність, психолого-педагогічний супровід дітей з вадами мовлення.

Літ. 8.

*Оксана Керик, кандидат психологических наук,
доцент кафедры социальной педагогики и коррекционного образования
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко*

ЛОГОПЕДИЧЕСКИЙ ТРЕНИНГ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КОМУНИКАТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ С РЕЧЕВЫМИ НАРУШЕНИЯМИ

В статье рассматриваются главные аспекты использования логопедического тренинга в коррекционно-развивающей работе с детьми, имеющими речевые нарушения. Логотренинг рассматривается как система тренировочных упражнений в логопедической работе для преодоления речевых расстройств. Раскрыты возможности использования логопедического тренинга как средства развития коммуникативной деятельности детей. Изучаются психолого-педагогические условия использования тренинговых занятий с детьми-логопатами и их роль в формировании социальных навыков детей.

Ключевые слова: речевые нарушения, логотренинг, коммуникативная деятельность, социальные навыки, тренинг, коррекционно-развивающая деятельность, психолого-педагогическое сопровождение детей с нарушениями речи.

*Oksana Keryk, Ph.D (Psychology), Associate Professor of the Social Pedagogy and Correctional Education Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

THE SPEECH THERAPY TRAINING AS THE MEANS OF DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE ACTIVITY OF CHILDREN WITH SPEECH DISORDERS

The article deals with the main aspects of therapy training in correctional work with children with speech disorders. Speech training is seen as a system of the exercises aimed at overcoming speech disorders, reveals the possibility of using speech therapy training as a means of communication of children. It is defined the basic principles of psychological and pedagogical usage of training sessions with children and their role in shaping the social skills of children.

Keywords: speech disorders, speech training, communicative activities, social skills training, correctional and developmental activities, psycho-pedagogical support of children with speech disabilities.

Постановка проблеми. Навчання та виховання дітей з вадами мовлення є важливим аспектом науково-методичних досліджень сучасної науки у галузі педагогіки, психології, спеціальної освіти. Програми корекції мовленнєвого розвитку дитини, розроблені фахівцями-логопедами, базуються на сучасних досягненнях в галузі психофізіології, нейропсихології, лінгвістики, психології. Реалізація таких програм є ефективною діагностичній та корекційно-розвивальній роботі

з дітьми, які мають різні ступені мовленнєвих порушень.

Важливим елементом вдосконалення системи корекційної освіти є впровадження інноваційних технологій та методик у роботі з дітьми-логопатами. Серед них ефективним є логопедичний тренінг як комплекс тренувальних занять з логопедичною спрямованістю [1; 2]. Загалом тренінг, як форма інтерактивної взаємодії, має ряд переваг, у порівнянні з іншими формами навчання. Це активний метод засвоєння нових

ЛОГОПЕДИЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

знань та навиків, він передбачає невимушений, ігровий стиль спілкування, має чітку логічну побудову та конкретні етапи, які забезпечують цілісність та завершеність процесу навчання [1; 7].

Використання такого тренінгу сприяє не лише подоланню мовленнєвих порушень у дітей, але і розвитку соціальних навичок та комунікативної діяльності таких дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток комунікативної діяльності дітей з порушенням мовлення є одним із центральних питань сучасної корекційної освіти. Ця проблема є предметом дослідження багатьох науковців (А. Малярчук, М. Шеремет, С. Конопляста, К. Ковилова, В. Коржевіна, О. Харитонова, О. Ревуцька, В. Калягін, Т. Овчинникова, О. Мілевська, Ю. Рібцун, І. Мартиненко та ін.). Фахівці вказують, що порушення комунікативної діяльності у дітей з мовленнєвими вадами проявляються у несформованості його основних форм (В. Воробйова), зміщенні ієрархії мети спілкування (О. Грибова), зниженні потреби у спілкуванні (О. Павлова), недостатній сформованості комунікативних вмінь та володінні засобами спілкування (В. Коржевіна).

Метою статті є визначення особливостей використання логопедичного тренінгу як засобу розвитку комунікативної діяльності у системі корекційної роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У сучасній психологічній та педагогічній термінології “спілкування” і “комунікація” чітко розмежовуються, хоч позначають спільні процеси. Комунікація є процесом передачі чи отримання інформації різними засобами, а її провідним мотивом є пізнавальна потреба особистості. Спілкування розглядається як безпосередній міжособистісний контакт, зумовлений потребою людини у взаємодії.

Поняття “спілкування” та “комунікативна діяльність”, навпаки, часто трактуються як тотожні: спілкування і є саме тим видом діяльності, яка забезпечує обмін інформацією, діями, емоціями між учасниками взаємодії. Успішність комунікативної діяльності забезпечується достатньо високим рівнем самоорганізації особистості, потребує скоординованої активності декількох осіб. У спілкуванні співрозмовники досягають часткових цілей, таких як “повідомити”, “попросити”, “отримати інформацію” [5, 45 – 46].

У дітей навички комунікативної діяльності формуються поступово у різні вікові періоди. У дошкільному та молодому дошкільному віці діти з нормальним рівнем розвитку володіють цілим

комплексом соціальних навичок, які забезпечують достатній рівень комунікативної діяльності та є необхідною умовою успішної соціалізації. До них належать навички спілкування (вміння чітко і спокійно висловити свою думку, вислухати іншого); навички активного слухання та говоріння, вміння виражати свої почуття та емоції, навички встановлення контактів, використання етикетних ситуацій спілкування тощо [5; 3; 4].

Недостатній рівень сформованості мовленнєвого спілкування, затримка комунікативних вмінь, обмеженість засобів спілкування, несформованість вказаних соціальних навичок є ознаками порушень комунікативної діяльності дитини. У дітей з мовленнєвими вадами різного рівня порушене формування всіх компонентів мовленнєвої системи як у звуковому, так і у змістовому аспектах. Зокрема, крім недорозвинення мовлення, у таких дітей слабозвинені невербальні засоби комунікації. Ці порушення в подальшому призводять до труднощів соціалізації.

Дослідження рівня комунікативної діяльності у дітей з порушенням мовлення дозволили виокремити групи дітей з високим, середнім та низьким рівнем комунікативної діяльності та проаналізувати особливості їх спілкування. О. Олефір, на основі проведених емпіричних досліджень, охарактеризувала особливості поведінки та спілкування дітей з різним рівнем комунікативної діяльності. Автор зазначає, що труднощі у комунікативній діяльності дітей з порушенням мовлення пов’язані з тим, що у них недостатньо сформовані ті форми спілкування, які характерні для дошкільного та молодшого шкільного віку. Це виявляється у недорозвитку структурних компонентів спілкування; уповільненим темпом емоційно-особистісного розвитку; несформованістю невербальних засобів спілкування; недостатнім усвідомленням мотиву спілкування. Порушення комунікативної діяльності проявляється у тому, що такі діти малоініціативні, у них не сформоване вміння вести розмову; вони маже не користуються невербальними засобами спілкування; часто не враховують ситуацію спілкування, звертаються до дорослих на “ти”, мають визначене нешироке коло співрозмовників [5].

Саме ця категорія дітей потребує особливих корекційно-розвивальних програм. Вони повинні бути спрямовані не лише на подолання мовленнєвих дефектів, але і на розвиток комунікативної діяльності, соціальних навичок спілкування загалом.

Як зазначає дослідниця Ю. Рібцун, стимулювання мовленнєвої активності дошкільників, закріплення

ЛОГОПЕДИЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

набутих мовленнєвих навичок під час проведення логопедичних занять відбувається шляхом спонтанних різноманітних мовленнєвих ситуацій (дитина – дитина); моделювання мовленнєвих ситуацій (учитель-логопед – дитина); поєднання під час ігор-занять і режимних моментів слухання та говоріння; вільної самостійної мовленнєвої діяльності дітей із обов'язковим контролем з боку педагогів; використання діалогічних форм мовлення під час ігрової діяльності чи співпраці дитини та дорослого; постійного супроводу мовленням різноманітних ситуацій (повсякденних, ігрових, навчально-виховних тощо); застосування різних видів продуктивної та ігрової діяльності; наявність у предметно-розвивальному середовищі групи секторів мовленнєвого розвитку тощо [6, 178].

Корекція провідного дефекту мовлення дитини є основою корекційно-розвивальної роботи. Проте, нерідко такі методики спрямовані лише на периферійні мовленнєві симптоми. Оскільки мовленнєва діяльність розглядається як системний міжаналізаторний єдиний акт, можливий за умови злагодженого функціонування центральних і периферійних механізмів: мозкові структури забезпечують керівну роль у здійсненні мовленнєвої діяльності, а периферійні відділи (мовленнєвий, дихальний апарат, голосовий апарат) забезпечують виконавчу функцію – зовнішню реалізацію мовленнєвого акту. Науковці зазначають, що система стимуляції мовленнєвої функції у дітей повинна розроблятися за принципом взаємозв'язку між різними механізмами мовленнєвої діяльності, центральним та периферійним [2, 8].

Важливим елементом розвивальної роботи з дітьми з порушенням мовлення є здійснення психолого-педагогічної корекції. Метою такої роботи є створення умов для прояву природних рушійних сил психічного та особистісного зростання. Адже своєрідний емоційний розвиток, наявність труднощів у спілкуванні, несформованість мотивів спілкування можуть стати підґрунтям для виникнення особистісних деформацій, прояву таких якостей як замкнутість, негативізм, підвищена вразливість, тривожність, невпевненість у своїх силах тощо. Тому, як вказують фахівці-практики, виникає потреба у психологічному супроводі дітей з вадами мовлення. Така допомога є специфічною як за цільовою спрямованістю, так і за особливостями організації, вимагає враховувати особливості розвитку дітей, ступінь вираженості відхилень, соціальні впливи.

При організації логотренінгу варто дотримуватися таких психолого-педагогічних умов:

- *Оцінка можливостей дитини.* Необхідно

враховувати, що для дітей з порушенням мовлення характерні проблеми, пов'язані з гіперактивністю чи загальмованістю психічних процесів. Таким дітям властиві невмотивована збудливість, непосидючість, неухважність тощо. При гіпокінетичні поведінці спостерігається емоційна млявість, пасивність поведінки, бездіяльність. Оскільки діти з вадами мовлення потребують постійної концентрації уваги, педагогу потрібно пропонувати підказки-символи, використовувати звукові сигнали, часто брати участь у грі як рівноправному партнеру. Важливо також вилучити ті подразники, які відволікатимуть дітей.

Кожна гра має розвиваючий характер, тому педагог повинен пропонувати дитині ігрові стимули на межі можливого. Навчання буде успішним у тому випадку, якщо воно буде орієнтоване на зону найближчого розвитку дитини, розвиватиме потенційні її можливості. Тому при організації ігрової діяльності необхідно, щоб конкретна гра була "під силу дитині", а ігрові завдання сприяли поступовому розвитку життєвих навичок

- *Мотивація стимулів та наслідування.* Важливою психологічною умовою успішної мотивації є моделювання таких ігрових ситуацій, в яких дитина усвідомлює своє бажання спілкуватись. Діти з порушенням мовлення повільніше засвоюють ігрові прийоми, тому часто можуть по-своєму зрозуміти певне командне завдання. Педагогу необхідно пам'ятати, що діти вчаться наслідуючи. Тому дуже важливим компонентом мотивації є створення такого комунікативно-ігрового середовища, в якому дитина зможе розвивати довільне спілкування, вироблятиме вміння організувати спільну гру, повернути до себе увагу інших, узгоджувати правила гри тощо. Цьому сприятимуть спільне проведення гри разом із здоровими дітьми, які допомагають сформувати модель поведінки у відкритому суспільстві та виробити для цього необхідні навички.

- *Досвід відчуття.* Ігрова діяльність дітей з мовленнєвими порушеннями має бути спрямована на постійне розширення досвіду відчуттів дитини: дотикових, слухових, зорових. Під час ігор діти повинні торкатися різних предметів, відчувати форму, величину іграшок, температуру. Принцип "відчуття світу на дотик" є одним із базових компонентів мовленнєвого та загального розвитку дитини.

Досвід відчуттів тісно пов'язаний з розвитком дрібної моторики рук дитини. Така ігрова діяльність, яка базується на вирізанні, клеєнні, ліпленні, пісочних методиках, арт-методиках,

ЛОГОПЕДИЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

стимулюватиме не лише мовленнєву діяльність, але й розширить творчі можливості, уяву, фантазію, світосприйняття тощо. Адже мета ігор – не просто розвивати сенсорні відчуття дитини, а сприяти виробленню досвіду адекватної поведінки у життєвих ситуаціях.

- *Зворотній зв'язок* особливо важливий у роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями. Він спрямований на емоційне підкріплення та позитивну комунікативну взаємодію. Встановлення довірливих відносин між дорослим і дитиною-логопатом сприятимуть позитивному реагуванню, підкріпленню та заохоченню до спілкування. Дитина, яка відчуватиме задоволення від спілкування, розширюватиме потреби власної мовленнєвої діяльності.

Важливим елементом встановлення довірливих взаємостосунків дитини і дорослого є релаксація. Дитина повинна почувати себе комфортно, розслаблено, вільно. Прийомами релаксації можуть бути ігри з водою, музичні заняття, ігри, де діти тримаються за руки тощо. Важливо, щоб дитина не лише налагодила емоційний зв'язок з педагогом, але і з іншими дітьми, активно включалася в ігрові ситуації.

Правильно розроблена система логоритмічного тренінгу дозволить також реалізувати додаткові завдання, а саме: розвивати фізіологічне та мовленнєве дихання, зорову та слухову увагу, активізувати вібраційно-тактильні відчуття в області артикуляційного і голосового відділів периферійного мовленнєвого апарату, розвивати тонку моторику рук дитини, розвивати ритміко-інтонаційний аспект мовлення, слухове сприймання тощо [2, 167].

М. Шеремет зазначає, що логопедична робота – це динамічний процес, який передбачає різні етапи. Серед обов'язкових елементів логопедичного тренінгу у роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями можна виділити наступні:

- психологічна підготовка до сприймання інформації. Це початковий етап роботи, який має на меті налаштувати дитину на позитивні емоції, довіру до тренера;

- розвиток артикуляційної моторики – етап “розминки”, передбачає проведення дихальних, динамічних, артикуляційно-мовленнєвих, голосових вправ;

- артикуляційна гімнастика – комплекс виконуваних артикуляційних вправ, які сприятимуть вдосконаленню артикуляційної моторики, зміцненню м'язів артикуляційних органів;

- розвиток дрібної моторики пальців рук. Цей елемент заняття є важливим стимулюванням

мовленнєвого розвитку, сприяє покращенню артикуляційної моторики, підготовці кисті руки до письма, підвищує працездатність кори головного мозку;

- розвиток мовленнєвого дихання. Часто у дітей з різними проявами мовленнєвих порушень зустрічається неповне поверхнєве дихання. Тому дихальні вправи рекомендовані для того, щоб навчати дитину правильному диханню – короткому і глибокому вдихові та тривалому поступовому видихові;

- розвиток фонематичного сприймання, слухової уваги та пам'яті. Такі вправи спрямовані на виконання нейропсихологічних комплексів (повторення автоматизованих рядів, фонетичні та фонематичні вправи, робота з мнемосхемами) [8].

Завершальною частиною логотренінгу можуть стати вправи, спрямовані на приведення дитячого організму у стан спокою, рівноваги. Це можуть бути вправи-казки, вправи з ляльковими персонажами тощо.

Висновки. Таким чином, логопедичний тренінг є інноваційною формою корекційної роботи з дітьми різного віку, які мають мовленнєві порушення. Він поєднує у своїй структурі різні аспекти корекційної, логопедичної, психологічної та педагогічної роботи. Така форма проведення занять є ефективною не лише для успішного подолання мовленнєвих вад дитини, але і для розвитку її комунікативної діяльності, формування соціальних навичок, загального особистісного зростання.

Перспектива подальших наукових пошуків полягає у розробці комплексів логопедичних тренінгових занять для дітей-логопатів підліткового віку.

1. Голуб Н. Психологічний тренінг як засіб корекції мовлення у дітей з мовленнєвими порушеннями / Н. Голуб // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Ч. 3 / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини – Умань: Жовтий О.О., 2014. – С. 96 – 102.

2. Мілевська О.П. Логотренінг як форма роботи зі стимуляції у дітей мовленнєвих механізмів різного рівня / О. Мілевська // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – 2010. – Вип. 14. – С. 165 – 174.

3. Мартиненко І.В. Психолого-педагогічні підходи до діагностики комунікативної діяльності дітей з системним порушенням мовлення / І. Мартиненко // Логопедія. – Науково-методичний журнал. – 2015. – № 5. – С. 38 – 45.

4. Марченко І.С. Особливості логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення / І. Марченко // Логопедія. – Науково-методичний журнал. – 2013. – № 3. – С. 52 – 56.

5. Олефір О. Стан сформованості навичок

СУБ'ЄКТ-ОБ'ЄКТНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ МОБІЛЬНІСТЮ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

спілкування шестирічних дітей з порушеннями мовлення / О. Олефір // Імідж сучасного педагога. Науково-практичний освітньо-популярний часопис. – 2009. – № 6 – 7. – С. 45 – 47.

6. Рібун Ю.В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програмно-методичний комплекс / Ю.В. Рібун. – К., 2012. – 258 с.

7. Романенко О.В. Застосування соціально-психологічного тренінгу в системі психологічної

допомоги дітям з тяжкими порушеннями мовлення / О. Романенко // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2014. – Вип. 27. – С. 174 – 179. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchpr_019_2014_27_38

8. Шеремет М.К. Сучасні підходи до подолання дислалії у дітей / М. Шеремет // Імідж сучасного педагога. Науково-практичний освітньо-популярний часопис. – 2005. – № 6 – 7. – С.40 – 43.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2016

УДК 377.1

Олександр Ієвлев, кандидат технічних наук, доцент кафедри педагогіки та соціального управління Національного університету "Львівська політехніка"

СУБ'ЄКТ-ОБ'ЄКТНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ МОБІЛЬНІСТЮ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему управління професійною мобільністю із врахуванням механізмів поведінки людини. Проаналізовано зв'язок професійної мобільності та параметрів особистості. Встановлено, що в умовах інформаційного суспільства збільшується вагомість чинників, які пов'язані із суб'єкт-об'єктним управлінням. Подальші дослідження передбачають аналіз психолого-педагогічних аспектів формування професійної мобільності.

Ключові слова: професійна мобільність, маніпуляція, мобілізація, навчально-виховний процес, суб'єкт-об'єктне управління, педагогічна майстерність.

Рис. 2. Літ. 10.

Александр Иевлев, кандидат технических наук, доцент кафедры педагогики и социального управления Национального университета "Львовская политехника"

СУБЪЕКТ-ОБЪЕКТНЫЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ МОБИЛЬНОСТЬЮ В УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Статья посвящена проблеме управления профессиональной мобильностью с учетом механизмов поведения человека. Проанализирована связь профессиональной мобильности и параметров личности. Установлено, что в условиях информационного общества увеличивается значимость связанных с субъект-объектным управлением факторов. Дальнейшие исследования предполагают анализ психолого-педагогических аспектов формирования профессиональной мобильности.

Ключевые слова: профессиональная мобильность, манипуляция, мобилизация, учебно-воспитательный процесс, субъект-объектное управление, педагогическое мастерство.

Oleksandr Iyevlev, Ph.D. (Engineering), Associate Professor of the Pedagogy and Social Management Department National University "Lviv Polytechnic"

THE SUBJECT-OBJECT ASPECTS OF MANAGEMENT OF THE OCCUPATIONAL MOBILITY AT THE EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article deals with the problem of occupational mobility management with the regard to the mechanisms of human behavior. The relationship between the professional mobility and the individual settings is analyzed. It stresses that the importance of related to the subject-object management factors are increased in the informational society. Further studies anticipate the analysis of the psychological and pedagogical aspects of formation of professional mobility

Keywords: the professional mobility, manipulation, mobilization, an educational process, subject-object management, pedagogical skills.

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття пов'язаний з бурхливим розвитком інформаційних технологій, що дає змогу вести мову про виникнення інформаційного суспільства, головними продуктами якого мають стати інформація та знання. Для успішної діяльності на ринку праці сучасний працівник змушений навчатися все